

Valet får utkräva Natoansvar

All offentlig makt i Sverige utgår från folket, säger den svenska grundlagen. Så borde inte folket få ta ställning till en så viktig fråga som en anslutning till Nato?

Det finns goda argument för en folkomröstning. Visserligen är folkomröstning ett undantag från den representativa demokratins huvudregel att besluten fattas av folkvalda politiker. Men en folkomröstning kan vara motiverad när det gäller övergripande beslut om den offentliga maktens organisering. Därför hölls det folkomröstningar om EU-medlemskapet och om euron. Det finns också en möjlighet att hålla beslutande folkomröstningar om grundlagsändringar.

Men en folkomröstning kräver en stor apparat. Det måste finnas gott om tid, minst ett år, för utredningar, information och debatt. För att resultatet ska bli meningsfullt krävs att landet förvandlas till en stor studiecirkel. Väljarna måste få kunna bilda sig en självständig uppfattning. Annars är det stor risk att opinionen manipuleras.

Det är praktiska och inte principiella skäl som talar mot en folkomröstning om Nato. Tiden finns helt enkelt inte. Av allt att döma kräver en ondskefull omvärld att Sverige snabbt stärker sitt försvar.

Då återstår att beslutet måste fattas enligt den representativa demokratin demokratins ordinarie beslutsprocess. Många stora och avgörande beslut har fattats enligt den procedur som föreskrivs av grundlagen.

När det gäller ett beslut om Nato är förutsättningarna faktiskt relativt goda. Frågan är inte ny utan har utretts och diskuterats i många år. Statsvetare och opinionsanalytiker har följt allmänhetens åsikter om Nato över lång tid. Opinionsläget är därför väl känt. I en så avgörande fråga som Nato är det särskilt viktigt att opinionsinstituterna nu ser till att mätningarna håller hög kvalitet. Man kan konstatera att Nato-opinionen har svängt i positiv riktning, särskilt om frågan gäller vad Sverige bör göra om Finland går med.

En avgörande förutsättning för att ett Nato-ansökan ska bli demokratiskt legitim är att beslutet fattas i ett brett partipolitiskt samförstånd. Det är samma krav som numera gäller för beslut om grundlagen.

Regeringen har uttryckligen formulerat detta krav i direktiven till senare års grundlagsutredningar: ”I Sverige har det sedan länge eftersträvats bred politisk enighet inför ändringar av konstitutionella regler och andra bestämmelser av central betydelse för demokratins och parlamentarismens funktionssätt.”

Det gäller därför att ”finna samlade lösningar”. Nato ställer också krav på att en ansökan har en bred politisk förankring.

De två partier som har förklarat sig vara negativa till en Nato-anslutning, V och MP, har tillsammans 12 procent av riksdagens mandat. Om 88 procent av riksdagen står bakom en Nato-ansökan måste man konstatera att det råder en bred politisk enighet.

Det faktum att två partier bildar opposition i Nato-frågan underlättar ansvarsutkrävandet i höstens val. Om många väljare till äventyrs skulle motsätta sig ett Nato-beslut, och dessutom anse att Nato-frågan har en avgörande betydelse, har de alltså två partier att rösta på.

Om V och MP däremot inte skulle gå starkt fram i riksdagsvalet kan man omvänt göra gällande att väljarna i efterhand har accepterat ett Nato-beslut.

Olof Petersson, Statsvetare